

(Copyright A. Lagrou)

Het Zwinreservaat te Knokke - 1965

door Graaf LIPPENS

Conservator

Als natuur- en vogelreservaat bestaat het Zwin sinds 1952. Het is een feit dat een beschermd gebied slechts na enkele jaren tastbare resultaten oplevert, vooral op ornithologisch gebied. De vogels moeten zich aanpassen aan het landschap en de inrichting; zij moeten de ervaring opdoen dat binnen de grenzen van het reservaat geen enkel door de mens geschapen gevaar meer bestaat. Dan eerst, na verschillende generaties van vogels, komt een stabiele bevolking tot stand, hetzij een broedvogelstand, pleisterende trekvogels of overwinteraars. Telkenjare komen ze er terug met hun jongen en lokken andere trekvogels aan die, door de alhier heersende rust en het aantal vogels die het

milieu bezoeken, tot een meerdaags oponthoud gebracht worden. Dit is beden de toestand in het Zwin, waar de dichtheid en de verscheidenheid van de vogels jaarlijks nog toenemen.

DE BEZOEKERS:

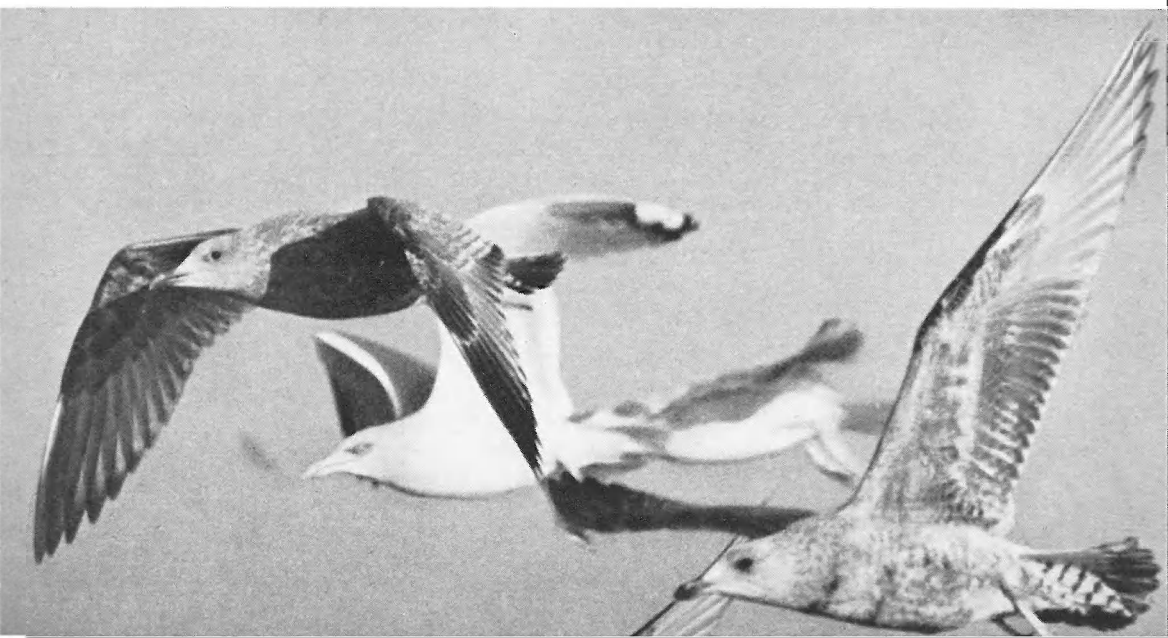
Iemand heeft onlangs gezegd: „buiten de terreinen die door « De Belgische Natuur- en Vogelreservaten » worden beheerd, waar kan men in ons land nog grote aantallen echt in 't wild levende vogels zien?” Het antwoord hierop is vrij eenvoudig: „Bijna nergens meer!”

In elk geval, in West-Vlaanderen zijn onze reservaten „Het Zwin”, Damme, Beernem, Meetkerke, Nieuwpoort, De Blankaart, enz. heerlijke toevluchtsoorden voor de vogels, en de ornithologen van gans het land en ook uit het buitenland kennen ze en waarderen ze. Ze worden ook door meer en meer bezoekers bezocht. Deze mogelijkheid die het grote publiek wordt geboden is van enorm belang voor een beter begrip van de natuurbescherming, voor de noodzakelijkheid van deze bescherming en ten slotte, voor het besef dat de natuur- en vogelstudie voor de jongeren een zeer aantrekkelijke en boeiende vrijetijdsbesteding is.

In het *Zwin* neemt het aantal bezoekers steeds toe. In 1965 werden 193.006 toegangskaarten uitgereikt, waaronder 70.637 aan kinderen waarvan 44.926 deel uitmaakten van schooluitstappen. Dit betekent een aanzienlijke stijging in verhouding tot 1964. Twee maal per week belegt de conservator, de Heer

Kleine Mantelmeeuwen overvliegen het strand. Twee volwassen vogels omringd door jongen in donker vederkleed.

(*Larus fuscus* — Copyright Struye de Swielande)

De twee foto's hiernaast werden genomen op dezelfde plaats: boven, het mannetje van de Kievit, onder, het wijfje dat een meer bescheiden pak draagt. In het Zwin en in de polderstreek komen Kieviten talrijk voor. Hun buitelvluchten en hun gejoel geven aan dit landschap een feestelijke stemming. (Vanellus vanellus)

De Zilvermeeuw (Larus argentatus) is een vogel die beter niet te talrijk voorkomt tijdens de broedperiode. Hij is beslist een zwever die prachtig afsteekt tegen onze grauwbewolkte hemel, maar tevens is hij een geducht rover van jonge steltlopers en bergeenden. (Copyright Charles Focroulle)

Thierry Robyns de Schneidauer, geleide bezoeken in het Zwin, waardoor de liefhebbers in de gelegenheid gesteld worden de voorbehouden zone te betreden, die normaal niet toegankelijk is. Al deze bezoekers nemen ruim de gelegenheid te baat die hen aldus wordt geboden om zich beter vertrouwd te maken met de ornithologie en de bescherming der vogels. Zij hebben de gelegenheid ontelbare vogels in de natuur waar te nemen, om nadien de verschillende soorten in de kooien en op de vijvers die aan de Zwin-ingang werden aangebracht, van dichtbij te bestuderen en te vergelijken. Tenslotte geeft de tentoonstelling van het World Wildlife Fund hen een beeld van de problemen van de natuurbescherming op wereldvlak.

In 1965 hadden we verscheidene vooraanstaande bezoekers:

Z.K.H. Prins Albert, H.K.H. Prinses Beatrix van Nederland en haar verloofde de Heer Claus von Amsberg, Z.E. Sir Rod. Barclay, Ambassadeur van Engeland en Lady Barclay, die de tentoonstelling van het World Wildlife Fund in het Zwin hebben geopend en die er sindsdien verscheidene malen opnieuw een bezoek brachten; Z.E. de Heer Knight, Ambassadeur van de Verenigde Staten van Amerika, de Heren Jean Delacour, François Edmond-Blanc, Lebret, Tekke, J.C. Roché, ter Haar Romeny, Voorzitter van de stichting van het Zeeuws Landschap. Bij gelegenheid van de 7de Internationale Biennale van de Poëzie hebben talrijke dichters en letterkundigen van 43 verschillende landen een bezoek aan het Zwin gebracht evenals beeldhouwer Zadkine, verschillende ministers en parlementairen en de Heer Haulot, Commissaris-Generaal voor Toerisme.

In september heeft de Pan American Airways een ornithologische reis naar Europa ingericht voor de Audubon-vereniging van Florida. Vijfendertig Amerikaanse ornithologen hebben aldus Engeland en Nederland doorkruist; in België had men één enkele twee-daagse etappe voorzien: „Het Zwin”.

Zij hebben er een aantal Europese vogels waargenomen die zij noch in Nederland noch in Engeland hadden gezien, en ze waren opgetogen over hun te kort verblijf te Knokke.

De voorzitter van „Aves” de Heer J. Nagels, vergezeld van meerdere leden van zijn Beheerraad, heeft het Zwin bezocht op 22 mei. Bij deze gelegenheid hebben wij de basis kunnen leggen van een opbouwende samenwerking tussen onze beide verenigingen. Er werden films gemaakt over het Zwin door de Duitse, de Belgische, de Nederlandse en de Franse televisies; miljoenen telekijkers hebben aldus de inspanning gezien die in België wordt gedaan ten bate van de natuurbescherming.

ORNITHOLOGISCH JAAR:

De lente 1965 werd gekenmerkt door het broedgeval van een koppel *Sietkluten* in het aanpalende „Hazegras-reservaat”: het eerste geval voor Knokke. In het Zwin zelf was er, dank zij een doelmatige inrichting, een sterke

Dank zij de talrijke beschermingsmaatregelen die werden genomen in het Zwin, zijn merkwaardige soorten sterk aangegroeid sedert de stichting van dit reservaat. Hier een groep bergeenden die op grote afstand werden gefotografeerd. Meer dan 50 koppels hebben in het Zwin gebroed.

(*Tadorna tadorna* — Copyright Pierre Didier)

stijging van het aantal *Scholeksters* (20 koppels), *Kluten* (40 koppels), *Tureluurs* (40 koppels), *Bergeenden* (50 koppels). Het *Visdiefje* heeft gebroed temidden van de *Kapmeenwen*, maar de vogels werden noch geringd noch geteld op het eiland waar de kolonie zich bevindt teneinde de rust niet te verstoren. Ik schat nochtans het aantal nesten op 150 ongeveer. De *Dwergstern* (*Sterna albifrons*) heeft dit jaar niet gebroed in het Zwin, en ook niet de *Zilvermeeuw*. In de nabijheid van het Zwin heeft de *Witgesterde Blauwborst* (*Cyanosylvia svecica* *Cyanecula*) voor de eerste maal genesteld. Wat de trekvogels betreft, hebben we in het Zwin meerdere zeldzame invasies gehad. Eerst en vooral het voorkomen van de *Steltkluit*. Daarna andere zuiderse vogels zoals de *Kleine Zilverreiger* waarvan een exemplaar in het Zwin en zijn omgeving verbleef vanaf 5 juni tot 4 augustus. Bovendien nog de *Kwak* (*Nycticorax Nycticorax*) die op 3 april, 15 mei, 18 juni, 24 juli, 9 en 10

november 1965 werden waargenomen. Tijdens het najaar werden *Baardmanetjes* (*Panurus biarmicus*) opgemerkt vanaf 17 oktober; *Pestvogels* (*Bombycilla garrulus*) in november; tenslotte een verbazend talrijke trek van *Goudbaantjes* (*Regulus regulus*) en vooral van de *Sijsjes* (*Carduelis spinus*) waarvan er meer dan 4.000 werden geringd vanaf 1 november tot 15 januari 1966, met een rekord van 1.203 voor de drie dagen van 14, 15 en 16 december 1965.

De overwintering van de watervogels op de vijvers van het Zwin wordt een verbazend schouwspel. Duizenden eenden van verschillende soorten brengen hun dagen door op deze brakke watervlakten: een meerderheid van *Wilde Eenden* en *Smienten* maar ook *Kuifeenden*, *Slobeenden*, *Pijlstaarten*, *Talingen*, *Brilduikers* en *Krakeenden* (18 exemplaren op 8 maart). Tussen deze watervogels ziet men *Futen*, soms *Duikers*, *Meerkoeten* enz. Op de oevers talrijke *Wulpen*, *Scholeksters*, *Strandlopers*, *Steenlopers*, *Kemphanen* enz. Ook de ganzen beginnen zich in het Zwin te vestigen. Twee opeenvolgende

*De laatste jaren werden een reeks vijvers in het Zwin aangelegd. Buiten meer gewone eendsoorten werden vele duikeenden waargenomen. De laatste tijd verzamelen er zich duizenden eendachtigen. Pierre Didier heeft een kuifeend (*Aythya fuligula*) gefotografeerd. De kuif en de witte flanken zijn zeer kenmerkend voor het mannetje.*

(Copyright)

jaren reeds werd een groep gezien van 50 tot 150 *Kolganzen*. Ook meerdere *Rotganzen* (*Branta bernicla*) verbleven er; voor de eerste maal sinds 25 jaar zelfs een talrijke groep van 30 vogels, op 30 december 1965.

WETENSCHAPPELIJKE OPZOEKINGEN:

Zoals ieder degelijk beheerd natuurreservaat is het Zwin in feite een openlucht-laboratorium of een levend museum, waar de bezoekers hun studies op het terrein kunnen volmaken. Studenten van verscheidene universiteiten en medewerkers van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen en van de Kruidtuin zijn er komen werken, evenals heel wat buitenlandse vorsers.

Wij hebben eveneens, sinds meerdere jaren reeds, in het Zwin een ringstation gevestigd dat werkt onder de benaming „Natuurreservaat Het Zwin”, met twee medewerkers, de Heren Robert Trio en Omer Cool; ik heb vroeger gedane inspanning kunnen opvoeren. Ons ringstation Het Zwin heeft duizenden vogels gevangen en geringd, waaronder de voornaamste soorten waren:

<i>Sijsjes</i>	<i>Carduelis spinus</i>	3.106
<i>Kapmeeuwen</i>	<i>Larus Ridibundus</i>	371
<i>Kauwen</i>	<i>Corvus Monedula</i>	394
<i>Steenkneuters</i>	<i>Acanthis flavirostris</i>	245
<i>Roodborsten</i>	<i>Erithacus rubecula</i>	174
<i>Zwartkopgrasmussen</i>	<i>Sylvia atricapilla</i>	124
<i>Turkse Tortels</i>	<i>Streptopelia decaocto</i>	124

Enkele minder bekende soorten werden geringd: *Draaihals*, *Steenloper*, *Regenwulp*, *Zwarte Ruiter* en *Groenpootruiter*, *Kramsvogel*, *Blauwborstje*, *Bonte Vliegenvanger*, *Wielewaal*, enz.

Het ringen van de kleine steltlopers was zeer ontgoochelend, want de wind die bijna de ganse zomer heeft gewaaid, heeft ons verhinderd de gehoopte vangsten te doen op het ogenblik van de trek. Ons station ringt geen eenden meer in Meetkerke; dit verklaart waarom nu slechts weinig eendachtigen op onze lijsten voorkomen.

DE VERZAMELINGEN:

Deze verzamelingen levende vogels, die uitsluitend met een didaktisch doel worden tentoongesteld, zijn aangegroeid met een aantal zeldzame exemplaren, o.m. een paar *Ralreigers*, ontvangen van de Heer Lamoureux van Pont de Gau des Saintes Maries de la Mer in Camargue, en een *Slechtvalk*, geschenk van een valkenier. Deze vogel werd gekwetst en is niet in staat behoorlijk te vliegen, zoniet hadden wij hem na zijn volledig herstel de vrijheid teruggeschonken aangezien hij tot de zeldzame soorten behoort.

Vele eendachtigen hebben zich in gevangenschap goed voortgeplant, o.m. de *Krooneend* (*Netta rufina*), de *Witoogeend* (*aythya nyroca*), de *Krakeend* (*anas strepera*) en de *Bergeend* (*tadorna tadorna*). De meeste van deze vogels vliegen vrij rond en hun demonstraties vormen een prachtig schouwspel.

De *Grauwe Ganzen* (*Anser anser*), waarvan het aantal op ongeveer 250 wordt geschat, hebben op verschillende plaatsen gebroed, zowel binnen als buiten het Zwin, tot op 5 km in de richting van Westkapelle: 29 vogels werden geringd. Een tamelijk groot aantal van deze ganzen volgen de trekvogels naar het noorden en ruien ergens anders. Enkele exemplaren werden onlangs afgeschoten in Nederland en Denemarken. Het is een éinig schouwspel tientallen van deze ganzen te zien rondvliegen, om daarna neer te strijken op enkele passen van de Zwin-bezoeker. In de lente zijn de bruidsvluchten van mannetjes en koppels eveneens prachtig om te zien. Ook een koppel *Ooievaars* heeft genesteld: 4 jongen werden uitgebroed, doch slechts één jong bleef in leven. We komen hier nog verder op terug. Wat nu de verzameling kleine steltlopers betreft, enig in Europa, die oogst alle sukses. Moeten wij er aan herinneren dat haar doel uitsluitend pedagogisch en opvoedend is en dat de meeste van deze vogels in het najaar worden vrijgelaten teneinde hen toe te laten naar Afrika uit te wijken.

De tentoonstelling van de World Wildlife Fund heeft reeds tienduizenden bezoekers getrokken, waaronder talrijke schoolgroepen.

(Copyright „The World Wildlife Fund — Belgium)

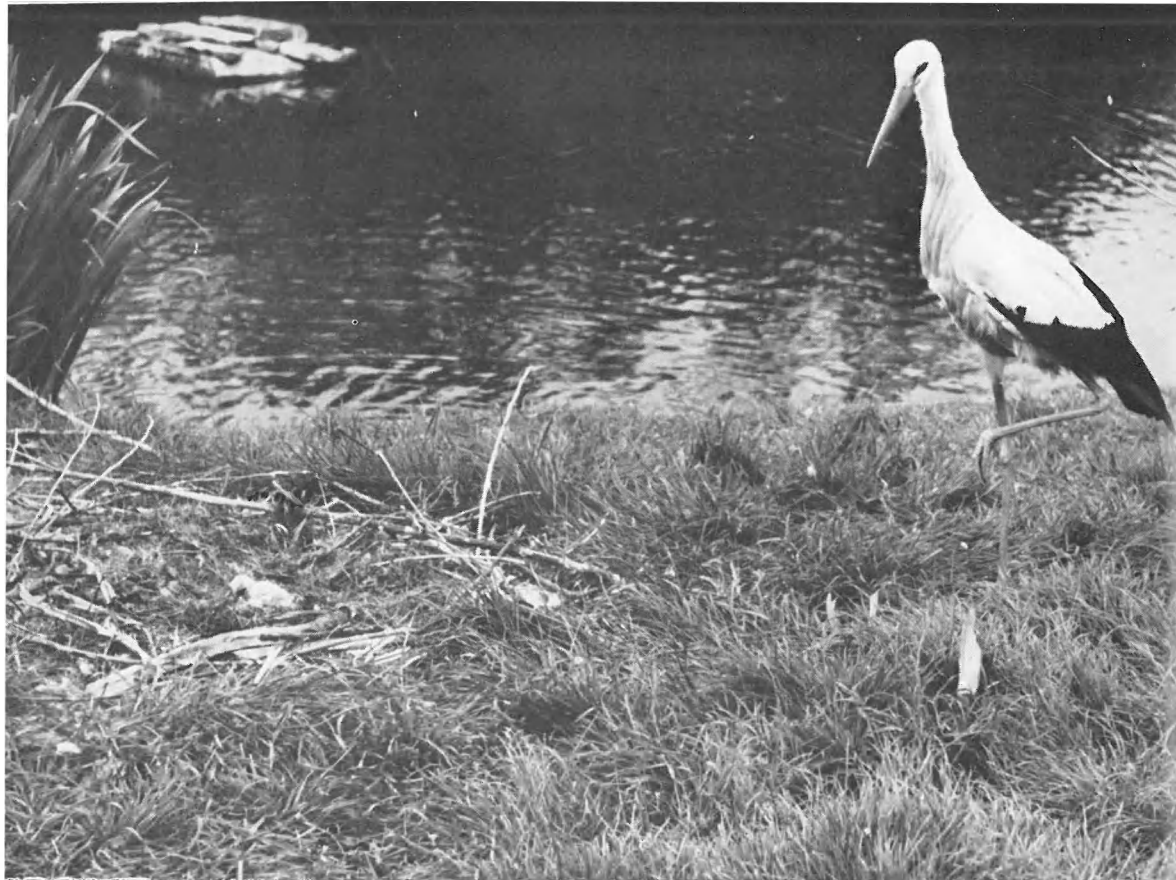

Een deel van de Zwin-ooievaars vliegt vrij rond. Dit prachtig schouwspel lokt meer en meer bezoekers.

(Copyright „The World Wildlife Fund” — Belgium)

DE TENTOONSTELLING VAN HET WORLD WILDLIFE FUND EN DE OPERATIE „OOIEVAARS”.

Onder impuls van onze Beheerder, de Heer Pierre Didier, werd een tentoonstelling ingericht in de gebouwen waar zich voorheen de diorama's bevonden. Deze tentoonstelling kende een zeer grote bijval en heeft tienduizenden bezoekers zien voorbijtrekken. Wanneer men de tijd berekent die de meeste mensen aan dit bezoek hebben besteed, dan komt men tot de vaststelling dat de belangstelling van het publiek voor de natuurbeschermingsproblemen in de wereld zeer groot is. Op 10 april werd de tentoonstelling geopend door Z.E. Sir Roderick Barclay, Ambassadeur van Engeland, in tegenwoordigheid van talrijke personaliteiten, uit de diplomatieke, wetenschappelijke- en jagerskrin-

Voor de eerste maal sedert 1895 heeft een koppel ooievaars in België gebreed. Dit eerste resultaat is het gevolg van de inspanningen die in het Zwin werden gedaan om deze zeldzame vogels bij ons te reacclimateren. De zorg van de ouders voor hun jong, links op de foto, is ontroerend.

(Copyright „The World Wildlife Fund” — Belgium)

gen. Deze tentoonstelling, onder het embleem van de Panda, zal geopend blijven tot het einde van 1966. Z.K.H. Prins Philip, Hertog van Edinburg, Erevoorzitter van het Engels W.W.F., heeft mij tijdens zijn laatste verblijf in Brussel in december 1965 gezegd, hoezeer ons initiatief hem interesseert, en hoezeer hij hoopt op het welslagen van de poging om opnieuw ooievaars in het Zwin te vestigen, en dit onder de auspiciën van het W.W.F.

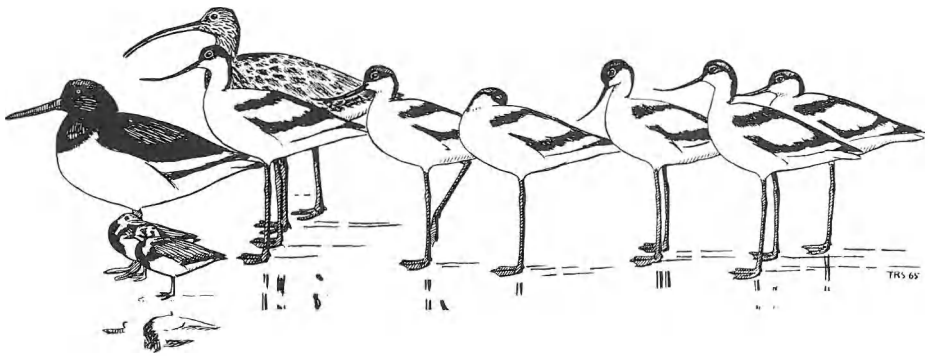
De operatie "ooievaars" steekt als volgt in elkaar: Verschillende ooievaars die in het Zwin een halve vrijheid genieten, hebben in 1963 en 1964 vruchteloze broedpogingen gedaan. In 1964 o.m. is een vogel die zijn nest begon te bouwen, in gezelschap van twee migrerende ooievaars weggetrokken. De ongelukkige, die werd geringd, kwam om het leven door in Duitsland tegen een elektrische kabel te vliegen. In 1965 verschenen er 4 eieren, die na 32 dagen door het ooievaars-wijfje werden uitgebroed. Ten gevolge van de weersomstandighe-

Zie hier het eerste Belgische ooievaarsjong van deze eeuw. Noteer dat dit kuiken reeds de ingeboren gave bezit zoals zijn ouders te klapperen. Enkele uren na het verbreken van de schaal werpt het reeds de kop in de nek. Het jong uit enkele kreten, de volwassen vogel daarentegen is geluidloos en uit zijn gemoedstoestand door te klapperen met zijn snavel.

(Copyright « The World Wildlife Fund — Belgium »)

den tijdens de lente, bleef slechts één jong in leven. Hij heet „Pierre” en is nog steeds in het Zwin gevestigd. Toen kwam bij de leden van het W.W.F. het denkbeeld op een acclimatatie-poging van ooievaars in het Zwin te doen. Deze vogel behoort inderdaad tot de Belgische fauna. Tot in 1895 broedde hij regelmatig in Vlaanderen en dit van oudsher. Afgeslacht door „jagers” of verdreven uit hun midden door drooglegging, zijn zij volledig verdwenen als broedvogels en men ziet ze nog slechts zelden, wanneer zij door ons land trekken in de lente of op het einde van de zomer. Het W.W.F. Belgium heeft 4 jonge ooievaars van de Marokkaanse Regering gekregen en 4 jongen van Portugal. Deze vogels werden kosteloos vervoerd door de vliegtuigen van de Sabena en van de T.A.P. (Transports aériens portugais). Aangekomen in het Zwin hebben ze zich snel aangepast. In oktober zijn twee jonge trekkende

ooievaars zich bij de kleine reeds bestaande groep komen voegen en zijn er gebleven. Momenteel hebben we dus in het Zwin:

4 ooievaars, geboren in 1965 in Meknès (Marokko),

4 ooievaars, geboren in 1965 in het zuiden van de Algame (Portugal),

2 ooievaars, (wilde) geboren in Holland, Duitsland of Denemarken,

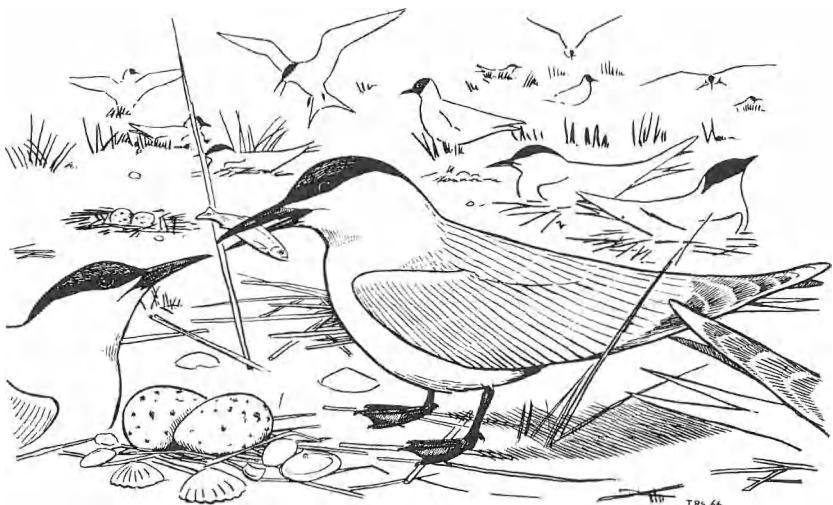
1 ooievaar, geboren in het Zwin in juni 1965,

5 volwassen vogels, die in het Zwin verblijven sinds verschillende jaren.

Van deze 16 ooievaars vliegen er 11 vrij rond en het is een schitterend zicht ze te zien rondzweven op grote hoogte gedragen door de wind, om dan neer te strijken in het Zwin, in het naburige park of op het dak van het huis van de bewaker. Verschillende karrewielen werden op deze daken aangebracht en men hoopt een geslaagd broedsel te bekomen in 1966 en aldus deze prachtige vogels, die hier nooit hadden mogen verdwijnen, weer in Vlaanderen in te burgeren. Wij zijn hierin geslaagd met de Grauwe ganzen, waarom dan niet met de ooievaars.

BETREKKINGEN MET ONZE NEDERLANDSE BUREN:

Het Zwin omvat 150 ha, waarvan 125 in België en 25 in Nederland. Het Hollands gedeelte van het Zwin is staatseigendom. De Nederlandse Staat heeft het beheer ervan toevertrouwd aan de „Stichting Het Zeeuwse Landschap”. Aldus is het Nederlands Zwin eveneens een vogelreservaat en in zijn geheel vormt het ganse landschap een waar internationaal reservaat.

De bonte strandloper (Calidris alpina) in bruidskleed. Vergelijk dit dokument met de foto van bladzijde 153, die een groep van deze vogels voorstelt tijdens het slechte seizoen. Het is vooral een grote zwarte vlek op de buik die de twee gevederten onderscheidt.

(Copyright Th. Renckens)

Teneinde ons aangenaam te zijn en onze inspanningen te bundelen hebben onze Nederlandse vrienden zich voorgenomen gedurende het ganse jaar de toegang te ontzeggen tot het gedeelte van het Hollands Zwin dat aansluit op het Belgisch integraal Reservaat, waar het publiek geen toegang heeft. Het is daar immers dat de grootste vogelconcentraties waar te nemen zijn, die voortaan een onverstoorde rust zullen kennen. Het jachtrecht werd eveneens wederzijds geregeld langs beide kanten van de grens: geen enkele vogel mag er geschoten worden. De hazen mogen 1 dag per jaar worden afgeschoten. Slechts de konijnen mogen te allen tijde worden verdelgd, omdat zij schade veroorzaken aan de landbouwteelt en aan de dijken.

Alle natuurliefhebbers in België zijn de Nederlandse autoriteiten erkentelijk voor hun initiatief en hun gebaar van solidariteit, en zij danken hiervoor in het bijzonder de Heer T. Lebret.